

E-post: post@lov.no
Dato: 25.04.2022

HØRINGSUTTALELSE OM DOMSTOLSREVERSERING

SÆRLIG OM HARDANGER TINGRETT FRA ADVOKATENE I ULLENSVANG

Om historiske forhold tilknyttet Hardanger tingrett:

En tillater seg å fremheve at Hardanger tingrett har en særlig stilling blant alle Norges tingretter, som er et selvstendig grunnlag for å hevde at denne tingretten bør bevares.

Til støtte for dette vil en vise til den argumentasjon som Riksantikvaren fremmet i forbindelse med tidligere domstolsreformer i 2015. Han fremmet den 27.10.2015 det argument at Hardanger tingrett burde bestå også basert på hensynet til «Rettslig kulturarv». Han viste til den unike rettshistorien i dette distriktet. På Agatunet i Ullensvang finnes landets eldste kjente rettslokale. Fra 1293 finnes den eldste fullstendige domsavgjørelsen vi har i Norge – kjent som Bleiebrevet.

«Av alle våre tradisjonelle sorenskriver-embeter er Hardanger tingrett selve symbolet på vår rettslige kulturarv, knyttet til domstolene i første instans», skrev Riksantikvaren. Han viste til den rettslige «kulturløypen» i Hardanger med sorenskrivergården på Hesthamar, sorenskrivergården på Helleland og den nye Sjogarden der tingretten nå holder hus. Dette *«representerer nær 400 år ubrutt historie av rettspleien i første instans. Denne særegne tradisjon og bygningsarv, som også forsterkes med Lagmannsstova fra ca år 1250 i Agatunet, blir nettopp best formidlet, gjennom at den siste sorenskrivergården fortsatt er i bruk»*. Han pekte også på Tingstova og Tingvika på Utne, og på sorenskriver Arnoldus von Westen Sylow Koren som var Hardangers representant på Eidsvoll i 1814, og senere stortingsmann - i likhet med Johannes Aga fra Aga.

I utgangspunktet ligger ikke strukturendringer under Direktoratet for kulturminneforvaltning, såsant ikke kulturhistoriske spørsmål er berørt. Riksantikvaren mente at bygget på Lofthus og den rettslige kulturarven i distriktet, var av så stor betydning at han likevel ville gi en anbefaling. I brevet pekte han også på bygningens arkitektoniske og kulturhistoriske verdi - og at sorenskrivergården og hagen ble fredet i 2014.

En vil hevde at ovenstående vurderinger må tillegges særlig stor vekt fordi Riksantikvaren den gang var juristen Jørn Holme, som bl.a. har vært sjef for PST, statssekretær i Justisdepartementet og nå er sorenskriver i Vestfold.

Om tidligere/stadige domstolsreformer og tilhørende utredninger:

For 18 år siden behandlet også Stortinget en stor domstolsreform. Også den gang var bl.a. siktemålet å foreta en betydelig reduksjon i antall lokaldomstoler, herunder skulle man finne det ideelle antall, og inndeling i domstoldistrikt som var perfekte i størrelse, avveid mellom befolkningstetthet og geografisk avstand til domstolene. 10 av Norges fremste eksperter på området ble utvalgt til å utrede dette, det såkalte «Strukturutvalget», og som endte i en NOU 1999:22 på hele 243 sider. Dette ble vurdert av Justisdepartementet og til sist vedtok Stortinget en reduksjon fra 92 til 66 tingretter. Et samlet utvalg mente ved den forrige domstolsreformen «at det bør unngås å etablere nye embeter med flere enn 15-20 dommere».

Norges geografi og befolkning har ikke endret seg vesentlig siden den gang. Tvert imot har moderne teknologi gitt muligheter for å arbeide fra andre og mer usentrale steder enn før, herunder med hjemmekontor og virtuelle rettsmøter. Det er i denne sammenheng vanskelig å forstå hvorfor arbeidsplasser hele tiden i en stadig utvikling må sentraliseres til byer som sliter med rushtrafikk, miljøforurensning og skyhøye kontor- og boligpriser. Dette står i direkte motstrid til hva de teknologiske muligheter gir muligheter for i forhold til desentralisering.

Om hensyn tilknyttet best mulig domstolsstruktur og rettssikkerhet:

Om dette er det mange kvalifiserte meninger og en tillater seg også om dette å henvise til en kvalifisert mening fra lagmannsdommer Per Jordal, som gir følgende vurderinger om dette:

(Ref. intervju i Hardanger Folkeblad den 22.04.2022.)

– Du som lagdommar, som tek imot saker frå tingrettane, ser du forskjell i kvaliteten på sakene?

– Nei, det er ikkje mogleg. Me ser ikkje forskjell etter reforma, og det let seg ikkje lese ut ifrå dommen om den er avsagt i ein stor eller ein liten domstol. Det er ikkje dokumentasjon for å seie at det er kvalitetsforskjellar mellom store og små. Det er forskjell på kvalitet, ja, men det handlar ikkje om storleiken på domstolen.

– Har du nokon tankar om rettstryggleiken til brukarane er betre eller dårlegare i større eller mindre domstolar?

– Rettstryggleiken kan omfatte mykje, og det kjem an på kor ein vel å leggje fokuset. Det handlar til dømes om tilgang på advokatar; finst det advokatar ein kan oppsøke i nærleiken? Om det ikkje er ein domstol i nærleiken, er det få advokatar der. Det viktigaste for meg er å ha lokalt baserte dommarar. Det handlar om bevisvurdering.

– Kjerneoppgåva til tingretten, og årsaka til at det er utruleg viktig at den har ein desentralisert struktur, er at tingretten og sorenskrivaren skal få tak på faktum. Då må du helst ha dommarar som bur og lev blant dei dei skal dømme. For meg er det heilt grunnleggjande. Det er ein fordel at du er lokalt basert, og lev livet ditt der.

Jordal støttar heller ikkje argumenta om å skape større og breiare fagmiljø i større, samanslåtte domstolar.

– Ein mister gjerne eit grunnleggjande aspekt ved kva det vil seia å vera dommar. Det å vere dommar er ein personleg, individuell jobb. Dette er ikkje noko «teamwork». Det er ikkje eit kollektivt ansvar. Me er ansvarleg for vår eiga votering. Det betyr at når eg har vore i retten er ikkje dette ei sak eg kan vinkle inn ein kollega som ikkje har vore i retten på. Om eg er her i Bergen, eller på Lofthus, er eg ansvarleg for å ikkje rote det til med å snakke med nokon som ikkje har vore i same rettssak som meg.

– Trur du domstolane i dag er meir robuste, effektive og fagleg sterkare enn kva dei var før reforma?

– Det er nesten ikkje til å tru at nokon meiner at dette kan dokumenterast. Då vil eg berre minne om at dette er ei reform som har verka i mindre enn eitt år, og som har verka i ein koronasituasjon der domstolane fekk eit kjempeløft økonomisk og færre saker kom inn. Er det eitt år det er umogleg å seie noko om effektivitet, så er det det året me har bak oss no. Eg skal ikkje utelukke at det har skjedd bra ting. Mitt svar på dette er likevel at dette er det ingen som veit noko sikkert om, det bør alle vite.

– Barneombudet, med fleire, hevdar at det vil verte dramatisk for rettstryggleiken til barn, dersom domstolsreforma vert reversert. Har du ein kommentar til det?

– Barneombudet har haldt dette som ein hemmelegheit fram til forslag om reform kom på bordet. Dersom det var sånn at små domstolar representerte ei rettstryggleiksutfordring for barn, kor har Barneombudet vore dei siste 20–30 åra? Det vert no arbeidd med ny barnelov, der har det ikkje vore eitt innspel som går på struktur. Heller ikkje frå Barneombudet. Barneombudet snakkar om større fagmiljø og kunne kanskje hatt eit poeng dersom barnesaker var noko dommarar sjeldan kom borti. Det er det ikkje. Det er i dag knapt nokon sakstype alle norske dommarar jobbar så mykje med som barnesaker.

– Trur du rettsstad Lofthus, eller avdeling Hardanger, kan overleve som rettsstad om det ikkje vert reversering?

– Eg kostar ikkje på meg andre teoriar enn at dei som står i spissen for dette vil det beste. Men eg trur reint erfaringsmessig at slike filialar som ikkje er sjølvstyrte og ikkje har eiga leiing, over tid vil bli tappa for oppgåver, elles vil dei få ein slags smalare portefølje som påverkar rekrutteringa og ressurstildelinga. Historisk er filiallivet som alderdomen; jamn nedtur og sikker utgang.

– Finst det grep for å styrke Hardanger tingrett, eller eventuelt rettsstad Lofthus?

– Mange grep! Eg kjenner meg heilt trygg på at ein tingrett i Hardanger, som me har hatt i over 400 år, er fullt mogleg å drive vidare. Ein kan tilføre nye oppgåver. Sakstilgang er ikkje noko problem. Me kan tenke kreativt og nytt. Er det behov for særleg kompetanse, kan ein samarbeide, kanskje med Kartverket og kommunen. Det må gå an å samarbeide om funksjonar. Det er liv laga i 400 år til, men det må vere vilje.

Som de eneste gjenværende advokater i Ullensvang kommune ser vi at dette er siste mulighet til å redde Hardanger tingrett. Vi mener det er viktig å opprettholde en slik distriktsdomstol som besitter unik lokalkunnskap. Vi frykter en parallell utvikling som ved den siste politireformen. I Odda var det tidligere 3 politiadvokater. I dag er det ingen, ei heller er det noen planer om å få inn noen. Politiet blir fjernstyrt fra Bergen uten noen lokal kontroll på fremtiden.

Odda, 25. april 2022,

Johannes Romstad

advokat

Thomas Nondal

advokat